

DIN VIAȚA FAMILIEI BELDIMAN. CONVORBIRI CU RADU BELDIMAN

Narcis Dorin ION*

Propunem cititorilor anuarului „Ioan Neculce” o mărturie inedită¹ despre viața unei familii boierești care a jucat un important rol cultural în viața Moldovei: Beldiman. Am avut bucuria, cu două decenii în urmă, să îl cunosc îndeaproape de regretatul Radu Beldiman, descendent al distinsei familii moldovene. *Moșu' Radu*, cum era cunoscut între prieteni, m-a înconjurat cu o caldă prietenie, pentru care îi rămân profund recunoscător și m-a ajutat în chip admirabil la începutul cercetărilor mele privind reședințele boierești din România, punându-mi la dispoziție, cu o rară generozitate, fotografii de familie și introducându-mă în lumea fascinantă a descendenților boierimii române care mai trăiau în acei ani la București.

Radu Beldiman s-a născut la Berlin în 22 mai 1920 și a murit la București, la 4 iunie 2004, fiind înmormântat în cavoul familiei Beldiman de la Mănăstirea Samurcășești (comuna Ciorogârla). A fost fiul inginerului Victor Beldiman (27 decembrie 1888-2 iulie 1946) și al Magdalenei Rosetti (6 septembrie 1882-7 februarie 1965). A avut un frate geamăn, Alexandru (Sandu), s-a căsătorit în 20 noiembrie 1955 cu Yolanda Dimitrie Drăghici (de care a divorțat), dar nu a avut urmași. A făcut școala primară la Dârste, lângă Brașov, a continuat studiile la liceul „Mihai Viteazul” din București și a urmat cursurile Facultății de Drept din București, pe care însă nu le-a terminat. Deși nu se poate spune că a fost un răsfățat al soartei – care i-a rezervat doar meseria de... poștaș la vagonul de poștă, în anii regimului comunist – domnul Radu Beldiman a privit viața cu înțelepciune și cu mult umor, moștenit poate de la bunicul său matern, istoricul și scriitorul Radu Rosetti.

Narcis Dorin Ion: *Domnule Radu Beldiman, vă propun să începem discuția noastră, ca de obicei, cu originile familiei Beldiman, care se află undeva, într-o istorie îndepărtată.*

Radu Beldiman: După câte știu, cel mai vechi strămoș al meu era un șoltuz la Suceava, pe la 1575. Se spune că ar fi apărut și niște Beldimani pe vremea lui Ștefan cel Mare, dar nu am găsit niciodată nici un document. Pe urmă, mai târziu, Beldimani s-au mutat în regiunea Bârladului, pe valea Elanului, la Murgeni și, în sfârșit, la Iași. Printre figurile mai cunoscute a

* Muzeul Național Peleş, Sinaia

¹ Convorbirea pe care o publicăm aici în formă editată și adnotată a fost înregistrată într-o primă variantă – alături de doamna Carmen Săndulescu, căreia îi mulțumesc și pe această cale – în ziua de 13 martie 2003, în locuința din București a regretatului Radu Beldiman. Notele biografice privind membrii familiei Beldiman au fost verificate și completate de regretata noastră colegă și prietenă dr. Ruxanda Beldiman, prea devreme plecată dintre noi. O parte din ilustrațiile acestui articol provin din colecția familiei Beldiman și ne-au fost oferite spre publicare, cu mulți ani în urmă, de Ruxanda Beldiman. Alte portrete de familie cu care ilustrăm acest articol provin din albumele domnului Radu Beldiman, pe care le-am putut consulta prin generozitatea domniei sale.

fost vornicul Nichifor Beldiman², care a trăit pe la 1600. În fine, pe la mijlocul secolului al XVII-lea, s-a răsculat împotriva lui Tomșa³, însă Vodă Tomșa i-a învins și boierii răsculați au fugit în Țara Românească și de acolo s-au dus la Constantinopol. Turcii i-au legat fedeleș și i-au trimis la Iași, unde Vodă le-a tăiat capetele și le-a aruncat în Siret. Pe urmă, familia a intrat într-o eclipsă probabil și economică, în orice caz socială.

La mijlocul secolului al XVIII-lea, mai cunoscut a fost Gheorghe Beldiman⁴, care a avut mai mulți copii, între care și Alexandru, zis Alecu Beldiman⁵, scriitorul, cronicarul, care a făcut mai multe traduceri din literatura franceză și a scris *Tragedia Moldovei*. A mai avut un frate, după numele de botez Filip Filaret⁶, care a fost călugăr și a păstorit vreo nouă ani la Câmpulung Muscel. El era un foarte bun gospodar și acolo a fost trimis să refacă toată mănăstirea care era în paragină. A făcut-o foarte bine și și-a făcut un tablou pe zid, în mărime naturală. Veniamin Costache⁷ l-a chemat înapoi la Iași și l-a trimis la Mănăstirea Slatina, lângă Fălticeni, ctitoria lui Alexandru Lăpușeanu⁸, unde e și îngropat și unde se zice că s-a

² Nichifor Beldiman – *Decapitatul* (născut în a doua jumătate a secolului al XVI-lea - decedat în 1615) a urcat toate treptele ierarhiei boierești, ajungând a deține titlul de hatman. În anul 1613 se căsătorește cu Ana Mânja, cu care a avut patru copii: Teodor, Mihălaș, Maria și Ioan, din care descind Beldimanii din ziua de astăzi. Nichifor a fost un apropiat al domnitorului Constantin Movilă și capul opoziției ridicate împotriva lui Ștefan Tomșa în anul 1615, motiv pentru care a fost capturat și decapitat, iar leșul său aruncat în apele Siretului.

³ Ștefan Tomșa al II-lea, domnitor al Moldovei (20 noiembrie 1611-22 noiembrie 1615, septembrie 1621-august 1623).

⁴ Gheorghe Beldiman (1724-3 aprilie 1792), vornic. A fost căsătorit de două ori, prima dată cu Maria, născută Costache-Epureanu și apoi cu Maria Lefter. Din aceste alianțe au rezultat mai mulți copii, Alecu *Vornicul*, Filip (Filaret Apamias), Anastasia (măritată cu spătarul Constantin Rosetti), Ioan sluger și Dumitru.

⁵ Alexandru (Alecu) Beldiman – *Vornicul* (1760-1825) este descendent direct al lui Gheorghe Beldiman și a fost căsătorit de patru ori, cu Ileana Teodosia Conachi, cu fiica lui Manolache Romano, cu Ileana Costandachi și cu Elena Greceanu. Din aceste căsătorii au rezultat doi copii: Vasile și Profira, măritată Cantacuzino-Pășcanu. A deținut mai multe dregătorii în Moldova: comis (1786), serdar (1789), ban (1794), agă (1814) și vornic (1821). S-a ilustrat și ca co-autor al „Proiectului republicei aristo-democraticești”, împreună cu alți boieri la 1821. Este îndeobște cunoscut ca autor al *Jalnicei tragedii a Moldovei*, precum și ca traducător de texte literare din limba franceză și autor al primelor meditații poetice ale literaturii române. Prezența mai multor Alexandru (Alecu) în rândurile familiei a determinat identificarea acestora prin porecle sau prin funcția cea mai înaltă pe care au deținut-o.

⁶ Filaret Apamias Beldiman (18 octombrie 1770-7 iulie 1844), a deținut mai multe funcții în ierarhia bisericii moldovenești: proestos al mănăstirii Slatina (județul Suceava), egumen al mănăstirii Negru-Vodă din Câmpulung Mușcel, mitropolit onorific, sub numele de Filaret Apamias, membru al comisiei de *ocârmuire* a averilor Mitropoliei Moldovei, iar între anii 1842-1843 va deține funcția de locțiitor al mitropolitului Moldovei.

⁷ Veniamin Costache/Costachi (20 decembrie 1768-18 decembrie 1846), teolog și cărturar de marcă al Moldovei. Originar dintr-o veche familie boierească, Veniamin Costache s-a călugărit în 1784 și a urmat treptele ierarhiei bisericești: ieromonah la Catedrala Mitropolitană de la Iași în 1788, egumen la Sfântul Spiridon din Iași în 1789, episcop de Huși (26/27 iunie 1792), apoi de Roman în iunie 1796, și Mitropolit al Moldovei (13 martie 1803-20 februarie 1808, octombrie 1812-septembrie 1821, februarie 1823-18 ianuarie 1842).

⁸ Alexandru Lăpușeanu, fiul nelegitim al domnitorului Bogdan al III-lea al Moldovei și al doamnei Anastasia. A fost domnitor al Moldovei în perioada septembrie 1552-18 noiembrie 1561 și octombrie 1564-9 martie 1568. Este înmormântat – împreună cu soția sa, Ruxandra, fiica lui Petru Rareș, și cu două dintre fiicele lor, Teofana și Teodora – în biserica mănăstirii pe care a ctitorit-o la Slatina (județul Suceava).

întâmplat povestea lui Negruzzi⁹. La Slatina Filaret Beldiman a fost stareț, după ce mănăstirea a fost distrusă de turci în 1821. Eteriștii s-au adăpostit la Secu¹⁰ și la Slatina, două mănăstiri cu ziduri, cu turnuri. Slatina avea avantajul că era mai la nord, mărginită de pădure și era la douăzeci de kilometri de granița cu Austria. Și atunci, într-o noapte, așa se zice, de potop, eteriștii au fugit din mănăstire și, prin pădure, nevăzuți de nimeni, au intrat în Austria și au scăpat. A doua zi, când turcii au văzut că mănăstirea nu mai e apărată, au năvălit înăuntru și au făcut prăpăd. Peste câțiva ani, a fost trimis Filaret Apamias – așa îl chema, pentru că și-a luat numele după o mitropolie care nu mai există, în Asia Minor – și a refăcut mănăstirea. În afară de cele patru turnuri, la patru colțuri, a zidit un mare turn în care a făcut și un paraclis, pentru că urma să se facă slujbe acolo. A făcut ceva foarte interesant: pe coridor, cerdac, cum se zice în Moldova, înaintea ușii de la intrare este o placă de aramă unde e scris că în 1834 a zidit acest turn, că a făcut un paraclis. Această placă am apucat-o eu pe la sfârșitul anilor '60, când – cu bicicleta, cu doi nepoți – am plecat de la București, întâi cu trenul până la Pașcani și am ajuns și la Slatina. Această placă a rămas acolo până când au renovat mănăstirea. Acolo, au făcut o pictură înăuntru, în paraclis, și cu ocazia asta au scos placa de aramă și au dus-o la muzeu. Am protestat, și am țipat și am urlat să pună placa la loc. Acolo este un călugăr cu care sunt foarte prieten, părintele Paisie, căruia îi spuneam: „Câte mănăstiri, câte biserici au așa o placă?”. Și mi-au promis că o pun la loc. Anul trecut eu nu am fost la Slatina, dar am primit o scrisoare mai demult în care spuneau că au pus-o la loc. Acum, anul ăsta [2003], vreau neapărat să mă duc, și – dacă n-au pus-o – iau eu patru cuie și o bat acolo. Foarte original, în salonul de primire de la casa parohială au patru tablouri: cei doi mitropoliți Miclescu, Sofronie¹¹ și Calinic¹², îl au pe Veniamin Costachi și pe Filaret Apamias Beldiman. Inițial, Filaret Beldiman a fost zugrăvit în ținuta de stareț. Mai târziu, când a devenit episcop și arhiepiscop, au cusut o pânză în partea stângă a tabloului și au mutat mâna către stânga, unde puneă cârja episcopală; pe spate se vede bine sfoara cu care au cusut. Prin față nu se vede, că este acoperită de ulei. Și pe tablou, pe spate, e biografia lui: când s-a născut, când s-a călugărit, când a fost la Câmpulung, toată povestea.

Ca să scurtez, grație acestui strămoș de-al meu, am avut ideea să mă duc la Slatina. M-a primit acolo bătrâna maică Evelina; cei doi nepoți ai mei sosiseră ceva mai devreme ca mine.

⁹ Costache Negruzzi (1808-1868) a immortalizat figura domnitorului în nuvela *Alexandru Lăpușneanu*, publicată în „Dacia Literară” în 1840.

¹⁰ Mănăstirea Secu (situată în comuna Pipirig, județul Neamț), ctitorită în 1602 cu sprijinul lui Nestor Ureche, mare Vornic al Țării de Jos.

¹¹ Sofronie Miclescu (1790-18 mai 1861), episcop de Huși (1826) și mitropolit al Moldovei (ales la 10 februarie 1851, suspendat la 7 noiembrie 1860, retras la 18 ianuarie 1861). Născut într-o familie boierească, ca fiu al vornicului Constantin Miclescu și al Zoiței Vârnăv, Sofronie Miclescu a sprijinit Unirea Principatelor, fiind președinte al Divanului Ad-Hoc al Moldovei (septembrie-decembrie 1857) și al Adunării electivă din 5/17 ianuarie 1859, care l-a ales ca domnitor pe Alexandru Ioan Cuza.

¹² Constantin (Costache) Miclescu (16 aprilie 1822-14 august 1886), fiul marelui logofăt Scarlat Miclescu și al Mariei Beldiman. Călugărit la Huși (1842) sub numele de Calinic, de către unchiul său Sofronie, devine egumen al Mănăstirii Slatina (1851-1858, 1861-1863), membru în Divanul Ad-Hoc (1857), locțiitor de episcop la Huși (1858-1861), locțiitor de mitropolit al Moldovei (7 mai 1863), numit mitropolit prin decret (10 mai 1865) și ales mitropolit primat (31 mai 1875), demnitate pe care o deține până la moarte. În timpul păstoririi sale s-au deschis cursurile Facultății de Teologie din București (1881) și a fost recunoscută autocefalia Bisericii Ortodoxe Române (1885).

Era deja spre înserate, început de septembrie și ni s-a spus că nu prea primesc tineri să stea la mănăstire. Unul dintre nepoți a spus: „Da, dar vine și unchiul nostru, Radu Beldiman, care e rudă cu un stareț de aici...”. Și atunci, maica stareță a spus: „Ia, să vedem noi!”. Și când m-a văzut pe mine, i-am plăcut și, de atunci, între mine și maica stareță a fost o poveste foarte drăguță. Într-o zi, plimbându-mă cu dânsa prin grădină – au enorm de multe flori și patru brazi argintii, lângă intrarea în biserică și florile erau mărginite de niște buchete de bucsus, o plantă decorativă care creștea prea mult – maica îmi spune: „Nici nu știu ce să fac cu bucsusul, că așa crește și îmi umbrește toate florile”. „Maică – zic – cu un secator...”. „De unde să găsec eu un secator?”. „Lăsați că vă trimit eu unul de la București” – i-am spus. Aveam în casă un secator – cu care cucoanele din familie mai tăiau câteodată oasele de la un pui – dar când să-l trimit la Slatina, cumnata mea a spus: „Te rog, fă ce vrei cu Slatina ta, dar secatorul ăsta rămâne în casă!”. Nu m-am lăsat intimidat, n-am renunțat și cum mergeam des la Oradea Mare, la Consignația de aici am găsit un secator foarte frumos. L-am cumpărat și l-am făcut cadou cumnatei mele de Crăciun. Atunci am luat secatorul nostru și i l-am trimis maicii starețe, care a fost încântată. Și, pe urmă, într-o zi când m-am mai dus la Slatina – acum devenisem prieteni – m-a invitat la masă și mi-a zis: „Domnul Beldiman, am un mare păs pe suflet: au venit să ne spună că trebuie să facem procedura de ignifugare a podurilor noastre. Clădirea, pe nu știu câte laturi, nu chiar toate, dar, în fine, etajul de sus, are enorm de multă scândură și lemn. Și asta va costa o avere”. Zic: „Maică, dar nu ați vorbit cu alte mănăstiri?”. „Ba da – zice. Fiecare întreabă pe celălalt ce să facă. Am fost la Monumentele Istorice – au spus că nu au bani; am fost la Suceava, la Arhiepiscopie, nu știm ce să facem!”. Zic: „Maică, eu lucrez la Poștă, nu am nimic cu ignifugarea, dar o să mă interesez!”. Venind la București, ne adunam sâmbăta la masă la o cumnată a mea și un prieten bun al nepoților mei, Manole Gianni, lucra la o firmă de chestii medicale și ignifugarea intra în atribuțiile lui. Și atunci el m-a întrebat: „Moș Radu, tu ce vrei?”. „Eu vreau ca firma să spună că nu poate să se ducă acolo”. „Păi lasă să văd ce trebuie făcut”. Și atunci s-a hotărât că pentru a veni o echipă de cinci-șase oameni de la București până la Dolhasca – Fălticeni – Slatina ar fi o chestie complicată. Trebuie să vină o dată să facă măsurătorile, pe urmă să aducă materialele și pe urmă să înceapă ignifugarea. Nimeni nu avea bani să plătească acest lucru și atunci ar fi bine să spună că firma nu poate face față. Și așa s-a făcut și toată chestia s-a înmormântat și nimeni nu a mai făcut nici o ignifugare.

N.D.I.: *Dar am zăbovit cam mult la Slatina. Să revenim la înaintașii dumneavoastră.*

R. B.: Un alt Beldiman cunoscut a fost Alexandru Beldiman¹³, să zic al II-lea, care s-a născut în 1832 și a murit la sfârșitul secolului. El a fost ziarist. Întâi a înființat, în 1882, *Adevărul*, care a apărut săptămânal la Iași și pe urmă, în 1888, s-a mutat la București. El a fost prefectul

¹³ Alexandru V. Beldiman - *Adevărul* (30 decembrie 1832-17 februarie 1898), fiu al lui Vasile și al Mariei, născută Mavrocordat (cumnata lui Gheorghe Bibescu-Vodă). S-a căsătorit în 6 iunie 1854 cu Smaranda Callimachi (fiica vornicului Alecu Callimachi). Din această căsătorie au rezultat doi copii: Alexandru și Edmond. După studii liceale efectuate la un pension în Elveția și studii universitare de Drept la Paris, se întoarce la Iași unde va deține o serie de funcții în administrația Principatului Moldovei. Susține candidatura lui Alexandru Ioan Cuza la domnie, iar în anul 1862 este chemat de Cuza la București unde va deține postul de Prefect al Poliției Capitalei, până în luna februarie 1866. Ziarist fondator al „Ziarului Iașilor” și al „Adevărului”, cuzist și pe urmă republican și anticarlist.

de Poliție al lui Cuza¹⁴, cu care era – prin nevastă – rudă și omul lui de mare încredere. E cunoscut episodul când, în noaptea detronării lui Cuza, doi partizani din echipa de detronare l-au invitat pe Alexandru Beldiman la un restaurant și au tras un chef; a doua zi, când s-a trezit Conu' Alecu, Vodă plecase de pe Tron. Și pe urmă a făcut o lozincă, să zicem, la ziarul *Adevărul*: „Să te ferești, române, de cui străin în casă!”. Asta era la adresa lui Vodă Carol¹⁵. Și, de fiecare 10 Mai, avea grijă ca ziarul *Adevărul* să apară în doliu. El era conservator și foarte anticarlist. Paradoxal, fiul lui, al treilea Alexandru¹⁶, care a fost diplomat, a fost omul de mare încredere al lui Carol I și, iarăși, foarte interesant, a rămas timp de douăzeci de ani în post la Berlin. Se știe că un diplomat, după patru-cinci ani, e schimbat. Vodă Carol nu avea alt om la Berlin decât pe Alexandru Beldiman. Bunicii mei au cumpărat o proprietate lângă Brașov, la Dârste¹⁷. Vodă Carol trecea cu mașina granița, nimeni nu-l oprea și, probabil, nimeni nu-l controla, venea la Dârste și se ducea cu bunicul meu în fundul grădinii, pe un mic deal, unde era un chioșc, și atunci poliția austro-ungară din Dârste trimitea un polițai călare, să păzească chioșcul ăla. Ce timpuri erau pe atunci! Pe urmă, din păcate, a venit războiul, Dârstele a fost ocupat, închiriat și – neavând cine să se mai ocupe de casă – mătușa mea a vândut domeniul. Tatăl meu făcuse acolo, la Dârste, un bazin¹⁸, în 1927, care a funcționat foarte mult timp, până au venit rușii, și care – pentru noi copiii – a fost cea mai mare fericire: să ai un mare bazin de înot, de dimensiuni serioase, unde s-au făcut concursuri mari de tot, cu trambuline și era o mare distracție. Așa că asta a fost cu Dârstele.

Tatăl meu, Victor Beldiman¹⁹, a studiat în Germania, fiindcă stătea cu părinții săi la Berlin. A studiat Agronomia, asta era ideea părinților, deși nu mai aveau moșii, trebuia să fie un inginer agronom. Nu l-a prea interesat asta și, având darul scrisului, a fost jurnalist și s-a ocupat foarte mult cu traducerea. Din asta a câștigat el. Mai avea un frate mai mare, Alecu, tot așa Alexandru, care era inginer și specialist în avioane, dar care a trăit aproape toată viața lui

¹⁴ Alexandru Ioan Cuza (8/20 martie 1820-3/15 mai 1873), primul domnitor al Principatelor Unite (24 ianuarie 1859-iunie 1862) și, apoi, al României (iunie 1862-11 februarie 1866).

¹⁵ Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen (20 aprilie 1839-10 octombrie 1914), domnitor (10/22 mai 1866-14/26 martie 1881) și rege (14/26 martie 1881-27 septembrie/10 octombrie 1914) al României.

¹⁶ Alexandru A. Beldiman - *Exceleța* (16/28 mai 1855-10 iunie 1924), fiul al lui Alexandru Beldiman și al domniței Smaranda Callimachi. Din căsătoria cu Martha Faehling au rezultat patru copii: Alexandru, Elisabeta, Victor și Areta Maria. După absolvirea studiilor de Drept la Universitatea din Berlin, va reveni la București și va intra în slujba Ministerului Afacerilor Externe al Regatului României pe care-l va servi până în anul 1918. Va deține o serie de funcții, între care cele mai importante au fost de director general în Ministerul Afacerilor Externe și ministru plenipotențiar la Berlin (1896-1916).

¹⁷ Proprietatea a fost achiziționată în jurul anului 1893 de către Alexandru Beldiman-*Exceleța*. Domeniul cuprindea o casă de mici dimensiuni și un teren aferent foarte mare. În anul 1908 se va ridica *casa mare*, probabil după planurile lui Alecu *Inginerul*, în stil Fachwerk. La moartea ministrului, proprietatea a revenit soției sale Martha și celor trei copii. Inginerul a renunțat însă la partea sa de moștenire, având în vedere faptul că, se stabilise în străinătate. În 1934, Victor vinde partea sa de proprietate surorii sale, Maria Areta și familiei acesteia. După 1950 proprietatea (respectiv casa mare) a rămas în posesia acestei ramuri, ea fiind vândută ulterior. Cele două clădiri și fostele grajduri se mai păstrează și în momentul de față.

¹⁸ Bazinul – construit probabil pe baza proiectului și a sugestiilor de ordin tehnic ale lui Alecu *Inginerul* – a beneficiat de dotări foarte moderne.

¹⁹ Victor Beldiman (27 decembrie 1888-2 iulie 1946), inginer și jurnalist. În timpul guvernului Marghiloman (5 martie 1918-23 octombrie 1918) a deținut funcția de șef de cabinet a lui Lupu Kostaki, ministrul de Interne, motiv pentru care a fost condamnat la moarte și a luat calea exilului.

în străinătate. Era căsătorit cu o englezoaică, a stat în Italia pe urmă, mai târziu, în sfârșit, a stat în Anglia. Cam asta este! Tatăl meu a fost căsătorit cu Magdalena Rosetti-Răducanu²⁰, fiica scriitorului Radu Rosetti și sora generalului Radu R. Rosetti. Între mama mea și mine a fost o foarte puternică legătură. Cu ea m-am împăcat întotdeauna, deși era foarte severă. M-am împăcat mult mai bine decât cu tatăl meu, care nu prea era sever, din când în când mai țipa la noi, dar așa, ca să fie. Și pe bunicul meu Radu Rosetti²¹, scriitorul, l-am cunoscut – aveam șapte sau opt ani când a murit. Ne impresiona foarte mult când venea la noi în casă, la București, unde stătea și străbunica mea, văduva lui Alexandru Beldiman jurnalistul; ea era născută Callimachi²², era ultra-moldoveancă, vorbea moldovenește și avea o expresie care ne amuza foarte mult: „Șo chicat colea pi jos!”.

N.D.I.: *Ne povestiți ceva mai mult despre bunicul Radu Rosetti?*

R.B.: După cum se știe, a fost de mai multe ori prefect la Bacău, la Roman și la Brăila și – cum era ceva care nu-i plăcea, cum venea un ordin de la Ministerul de Interne – se supăra și își dădea demisia, așa că unii chiar întrebau de ce își mai da osteneala să fie prefect? Eh, asta este! Bunicul meu, Radu Rosetti, a scris două cărți foarte importante cu caracter economico-social: *Pentru ce s-au răsculat țărani?*, referitor la 1907, și *Pământul, sătenii și stăpânii*. Pe urmă a scris niște foarte frumoase *Amintiri*, în trei volume, apoi *Povești moldovenești* și un roman cu caracter istoric, *Păcatele slugerului*, unde un stră-străbunic de-al lui a făcut un fel de samavolnicie asupra unor țărani, acuzându-i că i-au furat stupii... În cartea asta povestește cum o țărancă care a fost implicată în proces și a pierdut, l-a blestemat pe boierul de atunci, pe sluger, ca nu știu câte generații să aibe dezbinare în familie. Acest blestem se oprește la generația mea, ceea ce este adevărat, fiindcă noi cu verii noștri am fost în foarte buni termeni, dar cei de la mine în sus au avut foarte multe certuri în familie, în urma cărora nu-și mai vorbeau deloc. Străbunicul meu, Răducanu Rosetti²³, care a avut moșia de la Căiuți²⁴, a avut un frate, Lascăr Rosetti²⁵, care avea moșia de la Răducăneni²⁶, pe Prut, lângă Huși. El nu a avut

²⁰ Magdalena Rosetti (25 august/6 septembrie 1882-7 februarie 1965), fiica lui Radu Rosetti (14 septembrie 1853 - 12 februarie 1926), și a Emmei Bogdan (7 aprilie 1853-6 septembrie 1905). S-a căsătorit, la 9 iunie 1918, cu Victor Beldiman. A publicat cronicile plastice în presa vremii.

²¹ Radu Rosetti (14 septembrie 1853-12 februarie 1926), fiul lui Răducanu Rosetti cel Tânăr și al Domniței Aglae Ghika. Autor al unei importante opere literare și istorice (*Cronica Bohotinului, Cu paloșul, Povești moldovenești, Pentru ce s-au răsculat țărani?*), precum și al unor foarte prețioase *Amintiri* (trei volume). S-a căsătorit, la 9 iunie 1876, cu Emma Bogdan (7 aprilie 1853-6 septembrie 1905), fiica lui Lascăr Bogdan și a Henrietei Dimachi.

²² Smaranda Emma Callimachi (1838-30 ianuarie 1933), fiica lui Alexandru (Alec) Callimachi și a Mariei Cuza, căsătorită în 6 iunie 1854 cu Alexandru Beldiman.

²³ Răducanu Rosetti cel Tânăr (31 august 1813 - 6 iunie 1872), fiul hatmanului Răducanu Rosetti și al Eufrosinei Manu. S-a căsătorit, în 1850, cu Domnița Aglae Ghika (2 iulie 1832-17 ianuarie 1902), fiica lui Grigore Ghika Voievod și a Anicăi Catargi.

²⁴ Conacul din Căiuți a fost construit între anii 1846-1848 de Răducanu Rosetti cel Tânăr. Degradat în urma cutremurului din 1940 și a distrugerilor din anii celui de-al doilea război mondial, conacul a fost refăcut între anii 1963-1970 și a adăpostit o școală până în 1990, când a fost incendiat.

²⁵ Lascăr Rosetti (7 septembrie 1816-28 aprilie 1884). A studiat Dreptul la Heidelberg și Göttingen, unde și-a luat și doctoratul. A fost unul dintre fruntașii revoluției de la 1848 în Moldova. Ministru de Finanțe în timpul lui Al. I. Cuza, prim-președinte al Curții de Apel din Iași și unul dintre fondatorii Jockey-Clubului din Iași.

²⁶ Conacul din Răducăneni a fost construit la jumătatea secolului al XIX-lea de către Lascăr Rosetti, în satul Pietrosul, înființat în 1806 de tatăl său, hatmanul Răducanu Rosetti I. În anii 1859-1860, Lascăr Rosetti l-a

copii. Era un foarte bun administrator și moșia aia era foarte înfloritoare. El a salvat-o odată, a răscumpărat din datorii Căiuți-ul pentru nepoții săi, dar a doua oară nu s-a mai putut pentru că se cheltuiau mulți bani, erau și mulți copii crescuți în străinătate – la Toulouse, nu mai aproape – și Căiuți-ul a fost vândut Creditului Ipotecar. A fost o unitate de silvicultură acolo, pe urmă s-a reparat, a fost un liceu și, din păcate, la un iarmaroc a fost un incendiu care a ars acoperișul de șindrilă. După ce a ars acoperișul, au început să fure tot ce se putea fura: uși, ferestre, parchete, lemnărie, tot, tot, tot!

N.D.I.: *Dar cum era în vremurile bune? Vi le amintiți?*

R.B.: Ei, eu nu am fost acolo. Mama a plecat de acolo când era copil. Dar, în fine, era o casă foarte mare, foarte frumoasă, am niște fotografii și desene. Vodă Carol, prima dată când a venit în Moldova, s-a oprit la Căiuți, a fost găzduit acolo. Răducănenii au rămas în bună stare, este acum un spital acolo, ceva în genul ăsta. Mai era o moșie de familie, Bohotinul, care nu era departe de Răducăneni, tot în județul – pe vremuri – Huși. Avea niște ziduri impozante și bunicul meu scrie²⁷ că la o epidemie de ciumă sau de holeră se aruncau coșuri cu marfă, corespondență, ce era, peste zid, că pe uși nu se intra, nu intra nimeni. Cine apucase să fie înăuntru era înăuntru, cine nu, afară...

N.D.I.: *Cum era o zi pentru dumneavoastră, copil fiind? Spuneți că mama era severă. Presupun că aveți profesori care veneau acasă, nu? Sau v-ați dus la școală?*

R.B.: Mama ne-a dat²⁸, mai întâi, la 7 ani; a declarat că trebuie să învățăm franțuzește. Nemțește, fiindcă sunt născut la Berlin, am învățat de la început cu bunica mea care era nemțoaică pe linia Beldiman, nevastă de diplomat; am vorbit cu ea nemțește, așa că nu a fost nici o problemă. La 7 ani, mama a spus: „De acum înainte, cu mine vorbiți franțuzește!”. Noi înțelegeam oarecum ce spuneau ceilalți, dar nu vorbeam, fratele meu și cu mine. Și atunci, noi începeam pe românește și, invariabil, mama ne răspundea în franceză: „Quelle langue parles-tu avec moi?”²⁹. Asta mi-a intrat în sânge. Ei, și după doi-trei ani, cu severitatea asta, am vorbit franțuzește. Și, mai târziu, copiii Rosetti – adică mama și frații ei³⁰ – au avut o englezoaică, Miss Belbin, care a venit la Căiuți din Anglia. Vă dați seama, pe la 1885-1887, ce impresie i-o fi făcut Căiuțiul! În saloane erau mobile frumoase, erau obiecte valoroase, lumea era bine îmbrăcată și pe urmă vedeai o țigancă cu picioarele goale care venea cu un blid de mâncare. Probabil, nu până în sufragerie, dar totuși... Pe urmă, spunea mama, englezoaica avea totuși umor, dar era complet uimită de această diferență. Bunicul meu spune că la Căiuți, țiganii servitori nu au fost bătuți niciodată. Străbunica, Domnița Aglaia³¹, a interzis cu desăvârșire

adăpostit la conacul din Răducăneni pe publicistul francez Jean A. Vaillant. Neavând copii, el a lăsat conacul moștenire nepoatei sale Ana Rosetti (8 iunie 1855-3 august 1910), care – la 25 septembrie 1883 – s-a căsătorit cu generalul George Catargi, domeniul de la Răducăneni trecând în posesia familiei Catargi. Ultimul proprietar al conacului a fost René Bogdan.

²⁷ În lucrarea *Cronica Bohotinului*.

²⁸ Pe frații gemeni Radu și Alexandru (Sandu) Beldiman.

²⁹ „Ce limbă vorbești cu mine?” (franceză).

³⁰ Cei trei băieți ai lui Radu Rosetti și ai Emmei Bogdan, născuți la conacul din Căiuți: Eugen (23 iunie/5 iulie 1881-1939), Radu (20 martie/1 aprilie 1877-3 iunie 1949) și Henri (7/19 ianuarie 1879 -7 iulie 1927).

³¹ Domnița Aglae Ghyka (2 iulie 1832-17 ianuarie 1902), fiica lui Grigore Ghyka Voievod și a Anicăi Catargi. S-a căsătorit, în 1850, cu Răducănu Rosetti cel Tânăr și a doua oară cu Antoine Alleau. A urmat la Iași cursurile pensionului d-rei Ganet, iar din 1842 ale pensionului d-nei Haddig, iar din 1844-1849, la Viena ale Institutului de domnișoare van Demerzel. Domnița Aglae, a pozat pentru pictorul bavarez Otto Rietschel (1822-1887).

chestia asta. Și, ceva foarte interesant, îmi aduc aminte că bucătăriile de la Căiuți nu erau în casă, nici în curte, ci erau dincolo de drum și se trecea cu blidele peste drum, pe ploaie și pe vânt – cu crengile pe pământ! – și pe urmă se mai încălzeau o dată într-un oficiu lângă sufragerie. Că nu voia conul Răducanu să-i miroase a mâncare în casă.

N.D.I.: *Din tinerețe, ce ne puteți povesti?*

R.B.: Tinerețea mea a fost așa: am copilărit la Dârste și pe urmă, când s-a lichidat acolo, am venit la București, în 1934, și am intrat la Liceul „Mihai Viteazul”. Acolo am făcut câțiva ani și, pe urmă, m-am mutat la „Mihai Eminescu”, că n-am fost un elev strălucit deloc. La „Eminescu” am terminat cu glorie fiindcă, între timp, generalul Rosetti³² devenise ministrul Instrucțiunii Publice și – deși am avut grijă să spun asta numai colegului de bancă – s-a aflat. Liceul era pe vremea aceea destul de mult orientat spre legionarism și – cum generalul Rosetti venise după rebeliune³³ și era atmosfera împotriva legionarilor – toată lumea care era legionară, plus domnul director, se cam temea. Și știu că directorul – pe care nu îl aveam ca profesor, că el era de matematică și eu făceam secția de limbi străine – m-a chemat în cancelarie, m-a întrebat dacă e adevărat că sunt rudă cu ministrul. Am spus că da, așa timid, și atunci mi-a spus că ar fi foarte drăguț din partea mea dacă i-aș mai spune ce mai știu despre ce vrea să facă domnul ministru. Zic: „Da, dar, probabil că ați auzit și dumneavoastră că e un om intransigent și nu face declarații la orișicine”. „Eh – zice el – poate mai aflați ceva...”. Zic: „Vă asigur, domnule director, că am să vă povestesc tot”. Și, printr-o vară de-a mea, Ioana Sturdza³⁴, fiica ministrului – care stătea cu taică-său în casă – mai primeam și eu câte o mică informație și o dădeam acolo... Până s-au lămurit lucrurile, a început primăvara, am dat bacalaureatul și am scăpat de această obligație.

Pe urmă, m-am înscris la Drept și am făcut doi ani cursurile normale, adică am trecut examenele, pe urmă m-am cam lenevit, fiindcă eu, per total, în viață am fost un prost norocos. Să vă dau un exemplu: prin faptul că nu am terminat Facultatea de Drept, cum toți prietenii mei o făcuseră, eram singurul care nu a terminat-o, am fost luat în armată, am făcut Școala Militară, întâi la Lugoj, pe urmă la Câmpulung, am fost trimis pe front la Iași, pe urmă am venit înapoi, am fost în Ungaria și în Cehoslovacia, dar am devenit la București – abia acum! – veteran. Și am mult mai multe avantaje ca veteran decât dacă aș fi avut licența în Drept, cu

³² Generalul Radu R. Rosetti (20 martie 1877-2 iunie 1949), fiul scriitorului Radu Rosetti (14 septembrie 1853-12 februarie 1926) și al Emmei Bogdan (7 aprilie 1853-6 septembrie 1905). Istorik militar de prestigiu, membru al Academiei Române, generalul Radu R. Rosetti este autorul unei importante opere istorice și genealogice, realizând o foarte documentată monografie a familiei sale (Generalul R. Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I. *Coborătorii moldoveni ai lui Lascaris Rusaitos*; vol. II. *Celelalte ramuri*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1938-1940). A fost președinte al Consiliului de Conducere al Muzeului Militar Național (1924-1931), director general al Bibliotecii Academiei Române (1931-1940) și ministru al Instrucțiunii în guvernul generalului Ion Antonescu (27 ianuarie-11 noiembrie 1941). Arestat în 13 august 1948 și judecat ca fost ministru în guvernul Antonescu, după ce fusese achitat de Tribunalul Poporului în 1946, generalul Radu R. Rosetti a murit în închisoarea de la Văcărești. A fost înmormântat în cimitirul Bellu din București, alături de părinții și copiii săi. Generalul Radu R. Rosetti a fost fratele Magdalenei Beldiman și unchiul domnului Radu Beldiman

³³ Rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941.

³⁴ Ioana Rosetti (12/25 august 1912-26 mai 1990), fiica generalului Radu R. Rosetti și a Ioanei Știrbey. Licențiată în litere și filosofie. S-a căsătorit în 7 ianuarie 1940 cu Constantin C. Sturdza.

care sigur nu aş fi făcut nimic, pentru că cu originea mea socială şi aşa am avut mult de pătit. Cred că am fost de nouă ori concediat, sub diferite pretexte.

Într-un sfârşit, în '59 am intrat la Poştă. Întâi am intrat la un oficiu – Oficiul nr. 12 – care acum nu mai există, lângă bustul lui Duca³⁵, la Gara de Nord. De acolo, m-au dat afară şi am intrat la vagonul de poştă; de acolo nu m-a mai dat nimeni afară pentru că eram aşa, mult mai breaz: întâi, că eram cu bacalaureat, ştiam geografia ţării, ştiam cum vin staţiile, mă rog, am avut o purtare foarte cuminte, n-am pierdut niciodată o cursă, n-am furat din scrisori şi aşa mai departe. Chiar m-au făcut inspector, la un moment dat. Au vrut neapărat, eu nu am vrut şi, în fine, hai! Trebuie să fiu inspector. Era o condiţie ca să-mi dea voie să plec în străinătate. Prima dată am plecat în '73 şi fost un târg: ei îmi dau încuviinţarea să plec, iar eu devin inspector şi am căzut la învoială ca să devin inspector. După un an, m-am dus la director – era un director foarte cumsecade, care m-a înţeles – şi am spus: „Domnule director, dumneavoastră m-aţi promovat în funcţia de inspector, fiindcă aţi fost mulţumit de felul în care am lucrat la vagon. Ei, eu vă spun, aici nu îmi place ce fac şi nu o să fiţi mulţumit de mine. Dacă vreţi să mă păstraţi, daţi-mă înapoi la vagon!”. Şi cum nu mai era vorba să mai cer o autorizaţie de plecare, m-a dat înapoi la vagon şi am stat aproape douăzeci şi ceva de ani la vagonul de poştă.

N.D.I.: *Cum aţi devenit membru al Jockey Clubului, după 1990?*

R.B.: Când am intrat eu, cum eu, când am ieşit în lume, era de bon ton să te înscrii la Jockey Club. Un foarte bun prieten de-al meu, Gheorghieş Lecca³⁶, tânăr diplomat, mi-a zis: „Hai, Radule, să intrăm la Jockey Club”. Eu am zis: „Ce să fac eu acolo?”. Găseam că e prea gomos, nu mă trăgea aţa. El a intrat, eu nu am intrat, şi – o dată pe an – invita un prieten la masă acolo. Ne uitam şi noi ce frumos este şi nu aveam bani niciodată, că după schimbarea din 1990, un prieten de-al meu, arhitectul Nicolae Sculy-Logothety³⁷, mă chemă într-o zi la el şi-mi spuse: „Radule, tu nu vrei să intri în Jockey Club, că se redeschide”. Se făcea sub conducerea lui Manole Filitti³⁸, pe care eu îl cunoşteam bine şi aveam multă simpatie pentru el. „Ce trebuie să fac?” – am întrebat. „Nu faci nimic, faci şi tu acolo o cerere şi gata” – mi-a spus Nicolae Sculy. Şi aşa am devenit membru refondator al noului Jockey Club. Eh, pe urmă s-a făcut un proces şi s-a recăştigat casa, localul nostru, care este pe strada Episcopiei, lângă Athéné Palace, şi ne-am instalat acolo în nişte saloane foarte frumoase, la parter, având chiriaşi la etajul I, firma Comturist, care avea şi prăvălii şi vindea de toate. Noi stăteam cam

³⁵ Inginerul Gheorghe I. Duca (2 februarie 1847-7 august 1899), director general al C.F.R., profesor şi director al Şcolii Naţionale de Poduri şi Şosele, tatăl viitorului prim-ministru Ion Gh. Duca. Monumentul său – situat în Piaţa Gării de Nord – este opera sculptorilor Dimitrie Paciurea şi Filip Marin şi a arhitectului Ştefan Burcuş.

³⁶ Gheorghe (Gheorghieş) Lecca (1923-2002), descendent al familiei boiereşti Lecca din Moldova, cu moşii şi conace în Radomireşti şi Bogdăneşti (judeţul Bacău). Deşi a trăit o perioadă la Paris, Gheorghieş Lecca a fost înmormântat în biserica de la Bogdăneşti.

³⁷ Nicolae Sculy-Logothety, căsătorit cu Alexandra (Didi) Grecianu.

³⁸ Manole Filitti (31 mai 1911-15 mai 1998), fiul istoricului Ioan C. Filitti şi al Alexandrinei Ghica. A absolvit Facultatea de Drept şi Academia Comercială din Bucureşti, după care şi-a luat doctoratul în Drept la Iaşi şi economie la Viena. Până în 1947 a practicat avocatura, a fost funcţionar al Băncii Chrissoveloni, director al Fabricii de uleiuri „Phoenix”. După 1949 a fost condamnat pentru sabotaj şi a făcut trei ani de închisoare. În epoca comunistă a fost funcţionar, profesor şi ajutor contabil, iar în 1991 a reînfiinţat Jockey Clubul Român, al cărui preşedinte a fost până în 1998.

prost cu banii, că nu aveam nici un venit și, din păcate, eram obligați să plătim un impozit foarte mare pe clădire. Atunci, Comturist-ul ne plătea o chirie și am recurs la o combinație: o parte din saloanele de jos le-am închiriat unui restaurant, „La Mama”, și noi ne-am mutat sus, la etaj. Am stat până când, cu banii pe care îi încasam de la restaurantul respectiv, am refăcut saloanele din față care sunt aproape gata și ne vom muta iarăși la parter, în aceste saloane cu lămpi foarte frumoase.

N.D.I.: *Dar prima oară când ați fost cu domnul Lecca la Jockey Club, vă mai amintiți cum arăta clădirea?*

R.B.: Trebuie să vă spun că era extraordinar de elegant: fotolii de piele, o bibliotecă frumoasă, tablouri de mari maestri, pictura noastră valoroasă: Grigorescu, Tonitza, Aman și alții; tacâmurile erau superbe, față de masă impecabilă, totul era într-adevăr de foarte bun gust și de foarte bună calitate și totul funcționa foarte bine. Din păcate, totul s-a distrus și nici măcar arhiva veche n-am mai găsit-o. N-am mai putut recupera și recondiționa nimic. Și acum avem la Jockey Club pe domnul Constantin Bălăceanu-Stolnici³⁹ și pe Alecu Paleologu⁴⁰, care au fost vechi membri și care, din când în când, își mai aduc aminte – dar și ei erau foarte tineri atunci, aveau 20 de ani – cum era pe vremea aia. Mi-aduc aminte de cursele de cai de la Hipodromul de la Băneasa⁴¹, care era unul dintre cele mai bune din Europa. Am fost de câteva ori acolo și era loja Jockey Club-ului, era loja regală, pe urmă erau vreo două-trei loje speciale, presa avea o lojă. Era o lume elegantă. Acum ne luptăm ca chiorii să obținem și noi o autorizație să deschidem un nou hipodrom și, de foarte mulți ani, fiecare ministru al Agriculturii ne promite că o să facă și o să dreagă. Astă vară, domnul Ilie Sârbu, care e acum ministrul Agriculturii, era cu Adrian Năstase, primul ministru, la cursele de la Mangalia. O dată pe an reușim, cu chiu cu vai, să facem niște curse de cai la Mangalia. Un coleg de-al nostru mai inspirat a vorbit cu dumnealor. Amândoi au promis, dar – vă dați seama, cu evenimentele care se petrec în lume – nu știu dacă le arde acum de un hipodrom.

N.D.I.: *Ați cunoscut-o pe Maruca Cantacuzino și pe marele Enescu; cum s-a întâmplat?*

R.B.: Pe Maruca⁴² am văzut-o prima dată la un unchi de-al meu, avocatul Bogdan⁴³, văr primar cu mama mea, la Onești, unde mi-am petrecut foarte frumoase vacanțe. Au venit Maruca cu Enescu de la Tescani⁴⁴, era destul de aproape, și ne-au făcut o vizită. Atunci am

³⁹ Constantin Bălăceanu-Stolnici (n. 6 iulie 1923), fiul lui Grigore Bălăceanu-Stolnici și al Ștefaniei Riegler. Medic neurolog, profesor universitar și membru de onoare al Academiei Române.

⁴⁰ Alexandru Paleologu (14 martie 1919-2 septembrie 2005), scriitor, eseist, diplomat și om politic. Fiul lui Mihail Paleologu și al Elenei Pennescu-Vidrașcu. Arestat în 1959 și condamnat la 14 ani de muncă silnică în lotul Noica-Pillat, Alexandru Paleologu va fi eliberat din închisoare în 1964.

⁴¹ Hipodromul din Băneasa a fost construit între anii 1902 și 1909, după planurile arhitectului Ion D. Berindei. A fost demolat în anii regimului comunist (1952-1960), pentru a fi construită Casa Scânteii.

⁴² Maria (Maruca) Cantacuzino-Enescu (născută Rosetti-Tescanu; 17 iulie 1879-decembrie 1968), fiica lui Dumitru Rosetti-Tescanu și a Aliciei Jora. S-a căsătorit cu Mihail G. Cantacuzino (la 26 noiembrie 1898) și, din 5 decembrie 1937, cu compozitorul George Enescu.

⁴³ René Grigore Bogdan (17 noiembrie 1885-28 iulie 1975), fiul Margaretei Rosetti (1865-1940) și al lui George Bogdan (1854-1925). Avocat, căsătorit în 1919 cu Marie-Louise Wemyss-Swann, cu care a avut doi copii (Voica și Emanoil). A fost ultimul proprietar al conacului familiei Bogdan din Onești.

⁴⁴ La Tescani (comuna Berești-Tazlău, județul Bacău) se afla conacul familiei Rosetti-Tescanu, construit în anul 1880 de către Dumitru Rosetti-Tescanu, pe moșia cumpărată în anul 1709 de Ștefan Rosetti. Distrus în urma incendiului din ianuarie 1907, conacul va fi refăcut în forma în care se păstrează și astăzi. Actualmente,

văzut-o pentru prima dată și mi-a impus foarte mult. Nu mai era așa frumoasă cum se spunea, avusese și un accident, îi luase fața foc, dar totul era cicatrizat. Mai târziu, m-am dus deseori la dânsa, unde erau niște audiții muzicale. Atunci, chiar mi-a spus: „Uite, Radule, te rog să vii când ești liber”. Eram în anul I sau II de facultate, eram liber după-amiaza și m-am dus acolo. Acolo am văzut-o, de exemplu, pe doamna Maria mareșal Antonescu⁴⁵, cu Veturia Goga⁴⁶, care au venit acolo o dată. Pe urmă, mai venea, din când în când, câte un diplomat; știu că au venit doi diplomați nemți, care probabil erau oameni de muzică și vorbeau cu Enescu despre concertul lui. Lumea din Bucureștii de altădată și multe cucoane bătrâne din generația Marucaî participau la aceste audiții. Mai târziu ea s-a mutat în pavilionul care era în spatele palatului Cantacuzino din Calea Victoriei. Și, acolo, au mai continuat puține audiții muzicale, pentru că apoi ei au plecat în străinătate și, după cum se știe, nu s-au mai întors în țară.

Mama mea, Magdalena Rosetti, și cu Maruca erau verișoare, erau de aceeași vârstă, se cunoșteau din copilărie. Amândouă ne-au povestit când au fost chemate la Bacău – bunicul meu, Radu Rosetti, era prefect și principesa Maria cu principele Ferdinand veniseră să facă o vizită la Bacău – și atunci cele două fete, care erau destul de drăguțe, au dus câte un buchet de flori. Amândouă vorbeau englezește, așa că au fost foarte bine primite de principesa Maria. Mama mea rămăsese în legătură cu verișoara ei, nu se vedeau tot timpul, că evenimentele le-au despărțit. Dar, în fine, într-o zi, la o audiție muzicală i-a povestit mamei că a început să-și scrie memoriile⁴⁷ și că vorbește mult despre Costache Negri⁴⁸, care era un unchi de-al ei. Atunci mama i-a zis: „Bine, dar nu-ți dai seama că Costache Negri a murit cu mult înainte să ne naștem noi?”. Atunci Maruca, fără să se tulbure, a spus: „Mais, c'était une mémoire prénatale!”.

N.D.I.: *Pe George Enescu vi-l amintiți în seratele acelea muzicale?*

R.B.: Da, cum să nu. Enescu era un om extraordinar de blând. Vorbea o franțuzească foarte frumoasă și o română tot așa de frumoasă, cu accent moldovenesc, și era foarte amabil. Vedeam toate cucoanele acelea care roiau în jurul lui, iar el le surâdea fiecareia amabil și spunea: „Da, sigur că da, cum să nu...”. Maruca a mai avut o idee, pe care a folosit-o și înainte,

conacul – donat statului român de Maruca Cantacuzino-Enescu – găzduiește un important centru de cultură dedicat familiei Rosetti-Tescanu și compozitorului George Enescu.

⁴⁵ Maria Antonescu (3 noiembrie 1892-18 octombrie 1964), fiica căpitanului Teodor Niculescu și a Anghelinei Niculescu. Căsătorită cu Gheorghe Cimbru, cu Guillaume Auguste Joseph Pierre Fueller (din 9 iulie 1919 până în 26 februarie 1926) și, din 29 august 1927 cu generalul Ion Antonescu. În 1941 a devenit președinta Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale. Arestată în 14 septembrie 1944 și deținută la închisoarea Lubianka din Moscova (martie 1945-mai 1946), Maria Antonescu a fost adusă în România, închisă la Văcărești, Jilava și Mislea, ulterior fiind judecată și condamnată pentru sabotaj la 5 ani închisoare (1950-1955), după care a avut domiciliu obligatoriu la Lățești, în Bărăgan.

⁴⁶ Veturia Goga (30 mai 1883-15 iunie 1979), fiica preotului Zevedei Mureșan din Sebeș. A făcut carieră de cântăreață de operă, fiind supranumită „Privighetoarea Ardealului”. S-a căsătorit în 1903 cu Lazăr Triteanu și, în 1919, cu poetul Octavian Goga. A donat în 1967 reședința lui Octavian Goga de la Ciucea (județul Cluj) pentru a se amenaja un muzeu dedicat marelui poet. A fost vicepreședintă a Consiliului de Patronaj al Operelor Sociale, înființat de mareșalul Ion Antonescu și condus de soția acestuia, Maria Antonescu.

⁴⁷ Memoriile au fost scrise în limba franceză și au fost publicate postum. Vezi Maria Cantacuzino-Enescu, *Umbre și lumini. Amintirile unei Prințese Moldave*, traducere de Elena Bulai, ediție de C. Th. Ciobanu, Onești, Editura Aristarc, 2000.

⁴⁸ Costache Negri (14 mai 1812-28 septembrie 1876), scriitor, diplomat și om politic. Părcălab de Covurlui (1851-1855), deputat (1857-1865), reprezentant al Principatelor la Constantinopol (1859).

când stăteau lângă Arcul de Triumf: ea întotdeauna stătea întinsă pe un fel de chaise-longue, ea nu se ridica când primea oaspeți, lumea venea la ea. Și atunci, ea avea un carnețel, blocnotes, în care scria câte un text și îl trimitea: „pour Irène” – aceasta era Irina Procopiu⁴⁹, doamna de onoare a reginei Maria, sau pentru Marie Odobescu, sau pentru doamna Duca⁵⁰. Biletul respectiv era împăturit, mergea din mână în mână, să nu se piardă: doamna respectivă citea, eventual dădea un răspuns, care făcea același parcurs.

Am asistat odată la o scenă adorabilă: era cineva, nu mai țin minte cine, care era răcit și avea o tuse seacă. Tot tușea și deranja lumea și atunci cineva, o doamnă bătrână, i-a întins o bomboană în care erau niște bomboane, ca să ia o bomboană să-i treacă tusea. Dar el nu putea să apuce bomboana, erau înghesuite acolo și, în liniștea aceea, când Enescu cânta un pianissimo dintre cele mai rafinate, se auzea zăngănitul acestor bomboane. Pe mine și pe o verișoară a mea ne-a apucat un râs puternic, încât a trebuit să ieșim din salon. La aceste serate muzicale mai venea și o doamnă Nenițescu-Boerescu, care era a doua nevastă a unuia dintre Kogălniceni, cu copiii ei, Olga și Ilie Kogălniceanu⁵¹.

N.D.I.: *Povestea dumneavoastră, deși spusă cu tonul omului care crede cu tărie în viață și în frumusețea ei, are însă și pagini triste pe care le povestiți însă cu o calmă detașare. Ce s-a întâmplat cu ceilalți membri ai familiei dumneavoastră după 1948?*

R.B.: Păi, nu erau prea mulți. Generalul Rosetti a murit la închisoare, mama a fost și ea închisă 100 de zile; având o guvernantă englezoaică, ea era foarte anglofilă și cele mai neînsemnate notițe și le făcea în englezește. Dacă avea ceva de notat, o făcea pe englezește și se ducea, cum era de bon ton atunci, la biblioteca englezească, care era în Piața Rosetti, unde e acum sediul Partidului Național Țărănesc. Cineva a turnat un număr de cucoane care se duceau acolo și au fost toate arestate într-o noapte; printre ele era și mama mea. Cred că era în 1948, în luna mai 1948. A fost dusă întâi acolo, pe 13 septembrie, în Rahova, pe urmă a fost dusă la Canal, dar ea avea deja 70 de ani și era pusă să curețe cartofi. Și acolo era cu o doamnă Vorvoreanu, cu o doamnă Crăiniceanu, o doamnă Simionescu-Râmnicănu și, dacă nu mă înșel, și bătrâna doamnă Băicoianu.

Tata a murit foarte devreme, în 1946. Săracul, a avut un cancer. A murit foarte repede, nu s-a chinuit, n-a avut dureri, dar a fost foarte rapid. Mama a trăit destul de mult, a murit în 1965, la 83 de ani. În general, în familia Rosetti se murea mai devreme, dar văd că și vara mea,

⁴⁹ Irina Procopiu (1873-1954), fiica generalului Anton Berindei și a Mariei Brăiloiu. Căsătorită cu arhitectul Louis Blanc (cu care are două fiice Marie-Louise și Colette) și cu avocatul Ion Procopiu (cu care are o fiică, Elena-Lila). Din 1914 devine doamnă de onoare a reginei Maria a României. Autoare a unui amplu jurnal (vezi Irina Procopiu, *Pagini de jurnal (1891-1950)*, traducere din limba franceză, introducere, note și comentarii de Georgeta Filitti, Iași, Editura Polirom, 2016, 716 p.).

⁵⁰ Irina (Nineta) Duca (1882-1962), fiica lui Gheorghe Duca și a Nadiei Brăiloiu. S-a căsătorit cu Mihail Kogălniceanu (1888-1962), cu care a avut doi copii: Olga și Ilie Kogălniceanu.

⁵¹ Ilie Kogălniceanu este autorul cărții *Destăinuiri despre George Enescu*, București, Editura Minerva, Editura R.A.I., 1996.

Safta Varlam⁵², și eu am trecut de 80 de ani. Fratele meu geamăn⁵³, săracul, s-a prăpădit acum trei ani. Mama a stat la Canal 100 de zile, exact! A venit acasă de ziua ei. Așa s-a întâmplat! Era acolo un medic, avusese și el o mamă tot așa bătrână și le-a făcut niște forme mamei mele și doamnei Zoe Băicoianu și le-a trimis acasă.

Lucrul cel mai grav a fost că nu mai putea dormi în pat, fiindcă ea dormea pe scânduri, știi! Era foarte slabă, era numai ciolane, săraca, și atunci ne-am gândit foarte bine ce să facem. I-am scos salteaua și dormea numai pe somieră, care era totuși mai tare. Era vară când a venit. Încet, încet, pe urmă am trimis-o la Predeal, unde se afla fratele meu și aerul era bun. I-am spus fratelui meu Sandu: „Caută să-i faci un pat tare!”. Au aranjat ei și, câțva timp, a dormit pe pat tare. Pe urmă, încet, încet, i-a înmuiat așternutul. Știu că mama și cu mine am fost la înmormântarea generalului Radu Rosetti, dar nu mai țin minte cum a fost.

Pe urmă s-a mutat la noi în casă Elisa Brătianu⁵⁴, văduva lui Ionel Brătianu⁵⁵, care fusese dată afară din casa ei din strada Biserica Amzei⁵⁶. Coana Elisa a chemat-o pe mama la telefon și i-a spus: „Pot să stau la tine?”. În momentul ăla nu eram decât mama, cu mine și cu viitoarea mea cumnată, în cinci odăi. Fratele meu era pe Valea Prahovei. Și atunci, doamna Brătianu cu baba Ioana, care era bucătăreasa ei, și cu doi bazeți, Florica și Kira, au venit la noi. Ne împăcam foarte bine. Cu doamna Brătianu am dus o viață încântătoare. Stătea de vorbă și glumea, știa tot, era de o cultură extraordinară și se punea pe râsete cu noi, era o încântare. Prietenii mei îmi spuneau: „Hai Radule, să venim la tine, să vină și coana Eliza să stăm de vorbă”. Și dânsa mă întreba mereu: „Radule, când îți mai vin prietenii să mai stăm de vorbă?”. Era o încântare. A murit la noi în casă, de ziua ei de naștere. Originală a fost toată viața ei,

⁵² Elisaveta (Safta) Varlam ((14/27 martie 1914-22 decembrie 2010) a fost fiica generalului Radu R. Rosetti (20 martie 1877-2 iunie 1949) și a Ioanei-Ecaterina Știrbey (10 iunie 1885-27 martie 1914). S-a căsătorit în 13 martie 1937 cu Horia-Vlad Varlam (25 octombrie 1907-18 aprilie 1992), cu care a avut doi copii: Ion (n. 1938) și Toma (n. 1940).

⁵³ Alexandru Beldiman - Sandu (22 mai 1920-20 decembrie 1999). A fost căsătorit cu Anița Eugen Goga [cu care a avut doi fii: Alexandru (n. 1943) și Matei (n. 1944)] și cu Susanne Dörr [cu care avut două fiice: Dana (n.1951) și Eva (n.1955)]. După 1950 a avut domiciliul pe Valea Prahovei, la Predeal, Bușteni și Sinaia, fiind angajat al Companiei de Gaze și făcând parte din echipa care a instalat țevile de gaze în Munții Bucegi. A lucrat de asemenea pe șantierul de restaurare al cazinoului din Sinaia. În anii 1960 a revenit la București. Pasiunile sale de o viață au fost bărcile cu pânze din care a și construit de altfel câteva, dar și albinăritul și tâmplăria. Stabilă în Germania, unde a locuit până la sfârșitul vieții.

⁵⁴ Elisa Brătianu (1/14 mai 1870-1 mai 1957), fiica lui Alexandru Știrbey și a Mariei Ghica-Comănești. Căsătorită cu Alexandru Marghiloman și, din 1907, cu Ion I. C. (Ionel) Brătianu. A avut un rol important în amenajarea parcului de la Florica și în înființarea „Așezământului și Bibliotecii Ion. I. C. Brătianu” din București.

⁵⁵ Ion I. C. (Ionel) Brătianu (20 august 1864-24 noiembrie 1927), fiul lui Ion C. Brătianu și al Piei Pleșoianu. Personalitate politică cu un rol covârșitor în făurirea României Mari și modernizarea instituțiilor statului democratic; prim-ministru al României (27 decembrie 1908-28 decembrie 1910, 4 ianuarie 1914-26 ianuarie 1918, 29 noiembrie 1918-27 septembrie 1919, 19 ianuarie 1922-27 martie 1926, 21 iunie – 24 noiembrie 1927). Președinte al Partidului Național Liberal (1909-1927).

⁵⁶ Casele lui Ionel Brătianu din București (situate pe *strada Biserica Amzei* nr. 5-7-9) au fost construite în anul 1908 de firma inginerului Hugo Schmiedigen, după proiectul realizat în stil neoromânesc de către arhitectul Petre Antonescu. După decesul lui Ionel Brătianu (24 noiembrie 1927), soția sa, Eliza Brătianu, a extins casele cu un nou corp de clădire, care a adăpostit sediul „Așezământului și Bibliotecii Ion. I. C. Brătianu”. Între 1949 și 2011 aici s-au aflat sediul Serviciului de Colectii Speciale din cadrul Bibliotecii Naționale a României și sediul Bibliotecii Uniunii Artiștilor Plastici.

săraca. Am mai cunoscut foarte bine o cucoană interesantă, văduva lui Take Ionescu⁵⁷. Ea se numea pe vremea aia Adina Korybut Woroniecki⁵⁸. Soțul ei fusese în cariera consulară și s-au cunoscut la Paris. Ea avea bani mulți, avea titlu și așa s-au căsătorit. A venit la București, au stat în casa lui Take Ionescu⁵⁹, lângă Piața Lahovary, lângă Automobil Clubul Român. Pe Filantropia, aproape colț cu Banu Manta, e un spital mare care acum se numește „Sfânta Maria”; aici se trimiteau răniții care aveau ghips și trebuiau să stea mult. Era un comitet făcut de doamna Woroniecka, care era președinte, cu domnișoara Fălcoianu, bună prietenă cu mama, care a condus Institutul de surori de caritate „Regina Elisabeta”, situat tot pe Filantropia. Mai erau în comitet Elena Odobescu, două surori născute Grădișteanu – Manuela și Alexandra –, Anicuța Florescu, Zincuța Manu și o doamnă Sturdza. Auzisem de la cucoanele astea că era acest spital și m-am dus și eu acolo să fac pe brancardierul. Înainte mă prezentasem ca voluntar la Școala de Antiaeriană din București, cu bunul, foarte bunul meu prieten Lucian Spătaru⁶⁰. Era în 1941, în primul an de război. Văzusem eu un film cu nu știu ce și am zis că trebuie să fiu erou și m-am dus acolo. M-am îmbrăcat, mi-am dat cazarmamentul, tot, tot, și la masa de examen au spus: „Cei care nu aveți liceul real nu sunteți admiși! Că aici se fac formule”. În fine, am fost foarte nenorocit, am plecat acasă. Și atunci am lucrat acolo la spital și am cunoscut-o foarte bine pe doamna Woroniecka. Mie mi-a plăcut îngrijirea bolnavilor. Doamna Woroniecka era o persoană foarte elegantă, de o simplitate extraordinară, foarte deșteaptă, însă un caracter cam nărăvaș și chiar în epoca aceea a făcut senzație când s-a certat cu o farmacistă sau doctoriță în tramvai și i-a cârpit o palmă. Îți dai seama! Și asta a fost epopeea, cu proces, cu nu știu ce... Altădată s-a certat tot așa foarte tare cu un domn care era chiriaș la ea acasă. Întâmplarea a făcut că eram la Tribunal în Piața Amzei când ea avea procesul și am auzit-o pledându-și cauza. Era însă foarte generoasă și a ajutat mulți soldați. Am cunoscut și două perechi de soldați cu ea, în spital acolo. A fost un an frumos!

În anul următor, am mers, normal, la armată, m-a luat și m-a trimis la Școala de Ofițeri. Întâi m-a trimis la Câmpulung, la Școala de Ofițeri; pe urmă, pe unii dintre noi ne-a trimis la Școala de Subofițeri din Lugoj. Acolo am fost protejat de un fost rănit pe care l-am avut în spital; era pantofar și îl chema Somoghi Iosif și primeam corespondența la el. Era invalid, cu decorații, și venea din când în când seara la școală, la cazarmă, să-mi aducă câte o scrisoare. Santinela, printr-un coleg, mă chema din dormitor și eu veneam la poartă. Domnul Somoghi, îmbrăcat în toate zorzoanele lui, cu baston, îmi dădea pe șest câte o scrisorică și mă întreba ce mai fac, cum merge, nu știu ce. Folosea, invariabil, formula asta: „Domnul Radu, nu vă faceți nici o grijă, că totul e foarte bine, totul e organizat și pus la punct”. I-am spus o dată: „Mă, nu

⁵⁷ Take Ionescu (13 octombrie 1858-22 iunie 1922), avocat și om politic, prim-ministru al României (17 decembrie 1921-19 ianuarie 1922).

⁵⁸ Ecaterina Alexandrina (Adina) Woroniecka (1889-3 august 1975), fiica lui Nicolae Zaharia Olmazu și a Mariei Longeanu. Căsătorită prima dată cu Dumitru Cordescu (de care a divorțat în 1919 și cu care a avut un fiu), cu Take Ionescu (între 1919 și 1922) și, din 7 aprilie 1928, cu prințul polonez Jan Korybut Woroniecki (1880-1960). Urna cu cenușa sa a fost depusă în cavoul lui Take Ionescu, de la Mănăstirea Sinaia.

⁵⁹ Casa lui Take Ionescu, situată pe strada Take Ionescu (fostă Cătun) a fost construită la sfârșitul secolului al XIX-lea. În anul 1897 și apoi în 1904 arhitectul Louis Blanc realizează planurile extinderii casei, în stilul neorenașterii franceze, lucrare executată de italianul Iosif Piantini.

⁶⁰ Lucian Spătaru (n. 23 aprilie 1921-?), fiul colonelului Vlad Spătaru (mort în închisoare în 1952) și al Mariei (Mia) Ghika-Brigadier (17 august 1891-30 ianuarie 1970), fiica lui Emil Ghika și a Ecaterinei Florescu.

mai spune așa, că or să creadă că cine știe ce punem la cale!” . El vroia să spună că, dacă primesc vreo scrisoare nu se pierde, mi-o dă, adică totul e pus la punct și merge foarte bine.

Povestesc cu mare plăcere despre toate astea pentru că îmi creează o stare de spirit pozitivă. La urma urmei, azi am două pensii, și de veteran și cealaltă, de poștaş, și nu am pe ce să le cheltuiesc.

N.D.I.: *Înțeleg că sunteți mulțumit de viață.*

R.B.: Foarte mulțumit! Foarte mulțumit!

From the Life of the Beldiman Family. Talks with Radu Beldiman (Abstract)

The interview with Radu Beldiman (1920-2004), conducted in 2003, is a form of oral history that aims to recover for posterity the unwritten memories of the great boyars' families, preserved by a generation on the verge of extinction.

The roots of the Beldiman family can be traced back to the 16th-17th centuries. The first illustrious figures are those of the eighteenth century: Alexandru (Alec) Beldiman (1760-1825), translator of literary texts from French and author of the first poetic meditations of Romanian literature; Filaret Apamias Beldiman (1770-1844) Metropolitan bishop of Moldavia. Other leading representatives followed in the nineteenth century: Alexandru V. Beldiman (1832-1898), prefect of the Police of the Capital City (Bucharest) during the reign of Alexandru Ioan Cuza and founder of the newspaper "Adevărul". His son, Alexander A. Beldiman (1855-1924), graduated from the Law School of the University of Berlin. He followed a diplomatic career in the service of the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Romania, which he served until 1918. In the reign of King Carol I, Alexandru Beldiman was the consul of Romania in Berlin for more than two decades. The interviewee also reports memories of his grandfather, General Radu Rosetti, and of Princess Maruca Cantacuzino and her husband, musician George Enescu. Of particular interest is the biography of Radu Beldiman, who followed the drama of a descendant of the old aristocracy in the "golden age", being deprived of the possibility of a special career. Although he had begun the legal studies, he had to abandon them and get satisfied with a postman's job. Interesting news is also about the re-establishment of the Jockey Club in Bucharest, after 1990, when Radu Beldiman became a founding member.

The biographical notes about the members of the Beldiman family have been checked and completed by our late colleague and friend, Ruxanda Beldiman PhD, who left us at a too early age. The numerous original photos form a true chronicle in images of this family. These photos were made available by Radu Beldiman and Ruxandra Beldiman.

Keywords: *interview, oral history, Romanian aristocracy, genealogy.*

Fig. 1. Mitropolitul Filaret Apamias Beldiman.
Tabloul votiv de la mănăstirea Negru Vodă din
Câmpulung.

Fig. 2. Postelnicul Vasile Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 3. Ziaristul Alexandru V. Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 4. Smaranda Ema Callimachi, soția lui
Alexandru Beldiman. Fotografie din colecția Radu
Beldiman.

Fig. 5. Diplomatul Alexandru A. Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 6. Diplomatul Alexandru A. Beldiman
și soția sa, Martha Faehling.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 7. Diplomatul Alexandru A. Beldiman împreună cu cei doi fii ai săi,
de Victor și Alecu-Inginerul.
Fotografie din colecția Ruxandei Beldiman.

Fig. 8. Recepție la Legația din Berlin, cca (1912). Alexandru Beldiman- *Excelența* așezat, flancat de soția sa Martha și nora sa Winnifried, soția lui Alecu Beldiman-*Inginerul*; rândul de sus, în picioare: dr. Victor Beldiman și, în stânga sa, Nicolae Enric Mișu, cumnatul său; rândul de jos: la picioarele lui Beldiman fiica sa, Maria Areta Mișu. Fotografie din colecția Ruxandei Beldiman.

Fig. 9. Interior de la Legația din Berlin, cu portretul Vornicului Beldiman.
Fotografie din colecția Ruxandei Beldiman.

Fig. 10. Victor Beldiman.
Fotografie din colecția Ruxandei Beldiman.

Fig. 11. Victor Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 12. Magdalena (Madelaine) V. Beldiman,
născută Rossetti. Fotografia oficială de la nuntă.
Colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 13. Magdalena V. Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 14. Magdalena V. Beldiman în parcul din Brașov (1903). Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 15. Magdalena V. Beldiman.
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 16. Casa mare de la Dârste. A fost construită în anul 1908 după planurile lui Alecu Beldiman-*Inginerul*.
Fotografie din colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 17. Ștrandul de la Dârste, construit probabil după planurile lui Alecu Beldiman-*Inginerul* (cca 1925).
Fotografie din colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 18. Conacul lui Răducanu Rosetti din Căiuți, locul copilăriei Magdalenei Rosetti (căsătorită cu Victor Beldiman).
Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 19. Scriitorul și istoricul Radu Rosetti, tatăl Magdalenei Rosetti-Beldiman și bunicul lui Radu Beldiman. Fotografie din colecția Radu Beldiman.

Fig. 20. Radu Beldiman în uniformă de soldat. Fotografie din colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 21. Frații gemeni Radu și Alexandru (Sandu) Beldiman. Fotografie realizată la Frankenthal (Germania) în 1995. Colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 22. Elisa Brătianu (născută Știrbey).
Fotografie din colecția Elisaveta (Safta) Varlam.

Fig. 23. Maria (Maruca) Cantacuzino-Enescu
(născută Rosetti-Tescanu).
Fotografie din colecția Ruxanda Beldiman.

Fig. 24. Adina Woroniecka (născută Olmazu) în salonul casei sale din București.
Fotografie din colecția domnului Mircea Nasta.